

DEMOGRAFICKÉ STATISTIKY

Statistika zjišťování demografických událostí má v ČR velmi dlouhou historii. Časové řady statistiky sňatků, narozených a zemřelých jsou k dispozici již od roku 1785.

Mnohem později se přidaly údaje o zahraniční migraci československých občanů a rozvodech, v polovině minulého století dále o zahraniční migraci všech obyvatel, o vnitřní migraci

a o potratech. Informace o počtu narozených, sňatků a zemřelých dodnes ČSÚ získává sumarizací individuálních statistických hlášení za každé narozené dítě, uzavřené manželství a úmrtí, které obdrží od matričních úřadů. Další údaje jsou dnes již přebírány z informačních systémů jiných státních institucí. Na základě získaných údajů a z údajů o počtu obyvatel zjištěném ze sčítání lidu

ČSÚ sestavuje každoročně bilance obyvatel, jejímiž nejpodrobnějšími výsledky jsou počty obyvatel a jeho pohlavně-věkové složení v jednotlivých obcích.

I v demografické statistice je poskytování dat pro statistiku EU dáno právními předpisy EU, a to v oblasti mezinárodní migrace od údajů za rok 2008, od roku 2011 pokud jde o statistiku zemřelých podle příčin smrti a v roce 2013 jako po-

slední vstoupilo v platnost nařízení o evropské demografické statistice upravující poskytování dat o počtu obyvatel a přirozené změně.

DĚTÍ MIMO MANŽELSTVÍ PŘIBÝVÁ

Od konce 80. let minulého století nepřetržitě stoupá podíl dětí narozených mimo manželství a u prvorozených v roce 2010 přesáhl už 50 %.

MATRIČNÍ UDÁLOSTI Z CIZINY

Matriční knihy, do kterých se zapisuje narození, uzavření manželství, vznik registrovaného partnerství a úmrtí státních občanů ČR, ke kterým došlo v cizině, vede Úřad městské části Brno-střed.

PROMĚNY VĚKOVÉ STRUKTURY OBYVATEL ČESKÉ REPUBLIKY

Stávající věková struktura obyvatel ČR v sobě nese odraz reprodukční historie zhruba posledních sta let. Ve vyšším věku jsou dodnes patrné nepravidelnosti vzniklé v období hospodářské krize a druhé světové války. Velmi významně se do věkové struktury promítla legalizace interrupcí, prudký růst porodnosti v první polovině 70. let minulého sto-

letí a klesající porodnost v průběhu 90. let. Ta odstarovala trend populačního stárnutí, který je navíc ještě zdůrazněn prodlužující se délkou života. Věkové složení obyvatelstva je tak výsledkem dlouhodobého vývoje porodnosti, úmrtnosti a migrace.

SOCIÁLNÍ STATISTIKY

Od prosince roku 1992 provádí ČSÚ Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS), které poskytuje pravidelné informace o situaci na trhu práce.

V roce 1999 vydal ČSÚ první časové řady z výsledků tohoto šetření, které poskytovaly pohled na vývoj trhu práce v ČR od počátku jejího vzniku. Od roku 2002 jsou obsah a forma dotazníku VŠPS plně harmonizovány se standardem EU. Výběrové šetření pracovních sil je povinné pro všechny členské státy EU a dotazník VŠPS je národní modifikací celo-

evropského šetření Labour Force Survey (LFS). Metodika VŠPS vychází z doporučení Mezinárodní organizace práce (ILO).

Její aplikaci do statistické praxe v zemích Evropské unie konkretizuje Eurostat. Definice Eurostatu jsou závazné pro všechny členské státy EU. Metodika šetření je jen minimálně ovlivnitelná specifiky legislativy i ekonomickými podmínkami konkrétní země a výsledky šetření lze z toho důvodu považovat za objektivní nástroj pro srovnávání úrovně trhu práce mezi členskými státy EU a dalšími zeměmi,

kteří tuto metodu využívají. Od roku 2000 jsou každoročně prováděna v rámci VŠPS i povinná šetření na témata zadaná Eurostatem. Členstvím v EU se ČR mimo jiné zavázala provádět výběrové šetření Životní podmínky (EU-SILC), které nahradilo do té doby zhruba jednou za čtyři roky prováděný Mikrocensus. Výsledky šetření slouží jak pro mezinárodní srovnání životní úrovně, tak i jako podklad pro tvorbu a usměrňování sociální politiky státu a pro hodnocení dopadu vládou přijatých opatření na životní úroveň obyvatel.

Dotazník se skládá z několika částí, v nichž se zjišťují zejména údaje o pracovní aktivitě a příjmech jednotlivých členů domácností, dále údaje o bydlení, transferech mezi domácnostmi, dávkách státní sociální podpory. Další oddíly jsou věnovány např. zdraví a vzdělání. Součástí šetření je každoroční doplňkový dotazník, který rozšiřuje některé z témat šetření, např. míru účasti na kulturním a společenském životě nebo pocit životní pohody a spokojenosti v různých oblastech života.

KDO PATŘÍ MEZI ZAMĚŠTNANÉ?

Za zaměstnané se považují všechny osoby 15leté a starší, které během referenčního týdne měly placené zaměstnání nebo byly zaměstnané ve vlastním podniku. Není přitom rozhodující, zda jejich pracovní aktivita měla trvalý, dočasný, sezónní či příležitostný charakter a zda měly jen jedno nebo více souběžných zaměstnání. Pro účely zjišťování je pojem práce interpretován jako práce alespoň po dobu jedné hodiny v referenčním týdnu.

A KDO MEZI NEZAMĚŠTNANÉ?

Za nezaměstnané se považují všechny osoby 15leté a starší, které ve sledovaném období souběžně splňovaly dále uvedené tři podmínky: nebyly zaměstnané, hledaly aktivně práci a byly připraveny k nástupu do práce okamžitě nebo nejpozději do 14 dnů.

ŠETŘENÍ ŽIVOTNÍ PODMÍNKY

Šetření Životní podmínky (EU-SILC) je založeno na rotačním panelu domácností, kdy domácnosti jsou dotazovány jednou ročně po dobu 4 let a každým rokem dochází k obměně zhruba jedné čtvrtiny šetřených domácností. Šetření se ročně provádí v 10 tisících domácnostech.

HOSPODAŘÍCÍ DOMÁCNOST

Hospodařící domácnost je založena na prohlášení osob, které spolu žijí ve stejném bytě, že společně také hospodaří. To znamená, že společně hradí základní nezbytné výdaje domácnosti, jako jsou náklady na bydlení, strava, ostatní provozní výdaje domácnosti apod.

STATISTIKA TRHU PRÁCE

V období centrálně plánovaného hospodářství do roku 1989 trh práce jako takový neexistoval.

Nebyla možná ani nezaměstnanost, takže státní statistika se zaměřovala především na počty „pracujících v socialistickém sektoru národního hospodářství“ podle odvětví a jejich průměrné mzdy, tedy úroveň, od které se tehdy jednotlivé výdělky příliš neodlišovaly. Bilance zdrojů pracovních sil rozlišovala obyvatelstvo v produktivním věku podle ekonomického statusu a počtu učňů a přinášela

saldo dojížděky a vyjížděky za prací.

Tato statistika byla v principu vyčerpávající, takže připomínala evidenci. Až s liberalizací a růstem počtu malých podnikatelských subjektů bylo třeba přejít k výběrovým zjišťováním a postupně také k využití matematicko-statistických modelů.

S přechodem na tržní hospodářství bylo také nezbytné budovat i další ukazatele sloužící monitoringu trhu práce. K hlavnímu zdroji – podnikovému výkaznictví podchycujícím evidenci počet zaměstnanců a je-

jich mzdy – přibyla další dvě zjišťování: Výběrové šetření pracovních sil od roku 1993 začalo zachycovat nabídkovou stranu pracovní síly, tedy celkovou zaměstnanost a obecnou nezaměstnanost; tento zdroj pokrývá také celkové počty sebezaměstnaných osob (OSVČ). Evidence úřadů práce jako vedlejší produkt své činnosti již od roku 1990 přináší údaje o registrovaných uchazečích o zaměstnání a počty volných pracovních míst, které ukazují nabídkovou stranu trhu práce.

I v podnikových mzdových statistikách se pohled rozší-

řil. Jednak začaly být sledovány také nemzdové náklady práce, které má zaměstnavatel se zaměstnáváním osob, jednak došlo k vytvoření a rozvoji Informačního systému o průměrném výdělku v gesci MPSV, v němž jsou sledovány detailní struktury v oblasti odměňování, např. podle pohlaví, věkových skupin, stupňů vzdělání zaměstnance a podle konkrétního zaměstnání, které vykonává, a také distribuci výdělků, protože za předchozích 25 let výrazně vzrostla jejich různorodost.

V ZEMĚDĚLSTVÍ PRACUJÍ JEN TŘI ZE STA

Před 95 lety pracovala v zemědělství nadpoloviční většina z celkového počtu pracujících. V polovině století se jejich podíl zmenšil na třetinu a v současnosti pracují v primárním sektoru jen tři procenta osob. Těžká práce byla nahrazena mechanizací. Obdobně v posledních letech ubývá namáhavá práce v průmyslu, kde jsou lidé nahrazováni roboty. Většina pracujících (tři z pěti) je dnes zaměstnána ve službách.

V PRŮMYSLU PRACUJE MÉNĚ ŽEN

Ve všech průmyslových oborech je zaměstnáno čím dál tím méně žen. Nejvíce v tom největším, zpracovatelském průmyslu, kde za posledních dvacet let ubylo skoro 160 tisíc žen, ale mužů tam za stejnou dobu přibýlo takřka 40 tisíc. Také ve stavebnictví již tak malý počet žen klesl o 30 %, zatímco počty mužů se příliš nezměnily.

MUŽI A ŽENY NEDOSTÁVAJÍ STEJNĚ

Gender Pay Gap, neboli rozdíl mezi průměrnými mzdami mužů a žen je v České republice jeden z největších v EU. Hlavní příčinou je odchod českých žen na dlouhou rodičovskou dovolenou, kvůli které musí znovu nastartovat svou kariéru. Slabé postavení žen s malými dětmi na trhu práce se projevuje i v míře nezaměstnanosti, která je u nich trojnásobná ve srovnání s bezdětnými ženami.

NÁRODNÍ ÚČTY

V roce 1990 přijala federální vláda rozhodnutí o zavedení systému národních účtů v československé statistice.

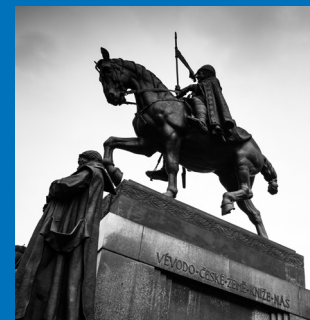
Počínaje rokem 1992 začaly být každé čtvrtletí sestavovány čtvrtletní odhady hrubého domácího produktu (HDP) a jeho složek za ČSFR, ČR i SR. Za tento rok byla za ČR sestavena i první soustava ročních národních účtů podle evropské metodiky ESA 1978. Tato sestava se skládala ze tří hlavních částí: sektorově členěných nefinančních účtů, sektorově členěného finančního účtu a komoditně-odvětvových tabulek dodávek a užití. Účty produkce a tvorby důchodu sektoru nefinančních pod-

niků a sektoru vládních institucí byly členěny i do subsektorů. Hlavní důraz v celé soustavě za rok 1992 kladli statistici na tabulky produkce a užití, poprvé zde byly použity mezinárodní klasifikace odvětví a produktů. Soustava národních účtů za rok 1993 již respektovala nový metodický standard ESA 1995, včetně podrobného sub-sektorového a odvětvového členění. Od roku 1994 došlo k dalšímu prohloubení a provázání celé soustavy národních účtů. Součástí celého systému se stala i počáteční a konečná rozvaha a účet ostatních změn objemu a účet přeceňování. Celý systém českých národních účtů byl také postupně rozšiřován o zcela

nové oblasti a např. o odhady regionálního HDP od roku 1996, o výpočty dluhu a deficitu vládních institucí podle Maastrichtských kritérií od roku 2002 nebo o každoroční sestavování tabulek dodávek a užití, včetně jejich deflace od roku 2002. Postupně narůstající časové řady ukazatelů soustavy národních účtů byly také několikrát revidovány. Výsledkem revize v roce 1999 byla konzistentní časová řada HDP a jeho komponentů za roky 1990 až 1995. Další mimořádná revize v letech 2004 a 2006 souvisela se vstupem České republiky do Evropské unie. Jejím cílem byla větší harmonizace s legislativou EU v oblasti národního účetnic-

tví. Mimořádnou revizi provedli statistici i v roce 2011, a to z důvodu přechodu na nové mezinárodní klasifikace odvětví a produktů. Výsledkem bylo vytvoření metodicky srovnatelné časové řady HDP a složek jeho tvorby a užití od roku 1990 a časové řady sektorových účtů od roku 1993. Poslední mimořádná revize se uskutečnila v roce 2014 v souvislosti s přechodem na nový mezinárodní metodický standard národních účtů ESA 2010.

NÁRODNÍ ÚČETNICTVÍ

Národní účetnictví představuje ucelenou soustavu vzájemně provázaných sektorových účtů, odvětvových účtů, účtů výroby a tvorby důchodů, odvětvově-komoditních tabulek dodávek a užití a sektorově-odvětvových bilancí jednotlivých typů nefinančních aktiv. Tato soustava poskytuje informace o vývoji a stavu národního hospodářství v celku i v jeho sektorové, odvětvové a věcné struk-

tuře. Nabízí řadu bilančních ukazatelů, např. hrubý domácí produkt, národní důchod, disponibilní důchod, úspory, čisté jmění, čisté půjčky a výpůjčky, stavy jednotlivých aktiv a závazků, národní bohatství/čisté jmění, čisté finanční jmění a mnohé další.

HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT (HDP)

Nejsouhrnnějším ukazatelem výkonnosti ekonomiky je HDP. Představuje nově vytvořenou hodnotu veškerých statků a služeb v národní ekonomice během daného časového období, zpravidla čtvrtletí nebo roku. Je počítán třemi nezávislými metodami, výrobní, výdajovou a důchodovou. Čistý domácí produkt je HDP snížený o opotřebení kapitálu.

HISTORICKÁ ROČENKA NÁRODNÍCH ÚČŮ

V roce 2012 vydal ČSÚ Historickou ročenku národních účtů 1990–2010. Publikace ve 14 kapitolách zahrnuje metodicky srovnatelné ukazatele téměř všech částí českého systému národních účtů.

STATISTIKA ZAHRANIČNÍHO OBCHODU

Pro statistiku zahraničního obchodu znamenal vstup do EU zásadní změnu, neboť byly odstraněny celní hranice s členskými státy.

ČSÚ ve spolupráci s Generálním ředitelstvím cel zavedl do praxe statistiku vnitrounijního obchodu, tzv. Intrastat, jímž se zjišťují data o obchodu se zbožím mezi členskými zeměmi EU. Intrastat je pro všechny členské státy povinný. Dosavadní přebírání vybraných informací z celní statistiky bylo doplněno právě o výkazy Intrastatu, které jsou sbírány pracov-

níky celní správy přímo od firem. V příslušném právním předpisu EU je stanovena minimální míra pokrytí přeshraničního obchodu zbožím v závislosti na roční hodnotě odeslání (vývozu) nebo přijetí (dovozu) zboží do, resp. z ostatních členských zemí. Prahové hodnoty jsou určeny pro každý tok zvlášť. Výše prahů je v ČR aktuálně stanovena na hodnotu 8 mil. Kč na přijetí i na odeslání. Firmy, které práh nepřekročily, jsou od vykazování Intrastatu osvobozeny a hodnotu jejich obchodu statistici dopočítávají.

V roce 2011 začal ČSÚ publikovat zahraniční obchod dvěma způsoby – kromě tradičního přeshraničního pojetí také v tzv. národním pojetí, jehož cílem je lepší zachycení výkonnosti české ekonomiky. Každé pojetí je důležité pro jiné uživatele. Ekonomické subjekty potřebují informace o skutečném přechodu zboží přes hranice dané země, tedy o celkovém vývozu a dovozu země bez ohledu na změnu vlastnictví. Tyto údaje přeshraničního pojetí jsou mezinárodně srovnatelné a mohou sloužit jako ukazatel vývoje

hodnoty obchodu. Statistiky na základě národního pojetí jsou zase vhodným východiskem pro sestavování platební bilance země. Zachycují zahraniční obchod podle finančních toků, což více odpovídá pojetí platební bilance České národní banky.

NÁRODNÍ POJETÍ

Národní pojetí zahraničního obchodu se zabývá problematikou změny vlastnictví. Vypovídá tak o vývozní a dovozní výkonnosti české ekonomiky. Zboží je do vývozu nebo dovozu označeno až v momentě změny vlastnictví tohoto zboží mezi rezidenty a ne-rezidenty. Samotný přechod přes hranice tedy není pro národní pojetí směrodatný.

PŘESHRAŇIČNÍ POJETÍ

Statistika zahraničního obchodu v přeshraničním pojetí je založená na zachycení fyzického pohybu zboží přes hranice ČR. Zboží je tedy do vývozu nebo dovozu zařazeno až v momentě překročení státní hranice ČR. Toto pojetí nebere ohled na to, zda došlo k obchodu mezi českými a zahraničními subjekty. Do vývozu a dovozu jsou tak zahrnovány i transakce ne-rezidentů, tj. zahraničních subjektů, které nesídlí na území ČR.

ZRCADLOVÉ SROVNÁNÍ

Údaje o vzájemném obchodě v přeshraničním pojetí mezi dvěma vybranými zeměmi jsou nepravidelně kontrolovány tzv. zrcadlovým srovnáváním. Přijaté i odeslané zboží je provnáno podle země odeslání a určeno tak, aby to odpovídalo skutečnému fyzickému pohybu zboží přes hranici a nikoli podle země původu, podle které jsou zveřejňovány oficiální zahraničně-obchodní statistiky většiny zemí.

OBCHOD MIMO EU

Evidence zahraničního obchodu se zeměmi, které nejsou členskými státy EU, se nazývá Extrastat. Je založen na získávání údajů z celních prohlášení.

CENOVÁ STATISTIKA

Mezi nejdůležitější ukazatele cenové statistiky patří index spotřebitelských cen, který měří vývoj cen zboží a služeb placených obyvatelstvem.

Tento vývoj se sleduje na spotřebním koši vybraných druhů zboží a služeb, tzv. cenových reprezentantech. To jsou takové výrobky a služby, které se významně podílejí na výdajích obyvatelstva a svým rozsahem pokrývají celou sféru spotřeby. Původně se spotřební koš měnil pravidelně po pěti letech. Z důvodu zkva-

litnění a díky podnětům z harmonizace v rámci EU je každoročně aktualizován a váhy v koši se mění každé dva roky. Důvodem změn je i zajištění možnosti reagovat průběžně na složení spotřeby obyvatelstva namísto původní dlouhodobější fixace koše. Položky do spotřebního koše jsou vybírány a jejich váhy se stanovují podle výsledků šetření z výdajových položek statistiky národních účtů a ze statistiky rodinných účtů. V průběhu platnosti jednoho spotřebního koše v něm obvykle dochází pouze k dílčím změnám.

Jde například o případy, kdy některá položka úplně zanikne, nebo je nutné některou položku nově do koše zařadit. V těchto případech jsou vyřazované položky nahrazovány jinými položkami obdobného druhu při zachování jejich váhy. ČSÚ provedl v letech 2010 a 2011 komplexní revizi cenových indexů, která spočívala především v aktualizaci váhového systému a to až do úrovně cenových reprezentantů. Počínaje daty za leden 2014 došlo u spotřebního koše k zatím poslední změně, kdy se aktualizovaly jeho

váhy do úrovně jednotlivých podskupin. Uskutečnila se i částečná změna ve výběru cenových reprezentantů, kdy mj. stolní počítače byly nahrazeny tablety. Zůstal zachován indexní základ 2005 = 100, který platí dosud.

CENOVÉ INDEXY

Cenové indexy patří mezi nejstarší statistikou sledované indexy. Dlouholetá tradice cenových šetření započala již v první republice po ustavení Státního úřadu statistického v roce 1919.

Řady cenových indexů jsou publikovány od roku 1922. V průběhu let prošly různými vývojovými etapami. Značných změn doznal zejména okruh a počet sledovaných druhů zboží.

SPOTŘEBITELSKÉ CENY

Vykázané indexy spotřebitelských cen (životních nákladů) jsou rozhodujícím ukazatelem pro stanovení minimální mzdy, valorizace důchodů nebo např. částek životního minima.

JAK SE POČÍTÁ INFLACE

Inflace spotřebitelských cen je měřena jako přírůstek tzv. indexu spotřebitelských cen.

Obvykle je inflace chápána jako systematický průměrný růst cen v dané ekonomice, což se projeví tak, že na nákup téhož koše zboží a služeb spotřebitel potřebuje čím dál více jednotek měny dané země.

STATISTIKA OBCHODU, DOPRAVY A SLUŽEB

Statistika obchodu, dopravy a služeb shromažďuje informace o podnicích s hlavní či převažující činností spadající do uvedených odvětví.

Jedná se o velmi široký a různorodý soubor činností. Kromě obchodu a všech druhů dopravy sem patří např. služby spojené se správou a pronájemem nemovitostí, účetní, daňové a právní poradenství, reklama a průzkum trhu, služby agentur práce, cestovních kanceláří, bezpečnostních a úklidových agentur, zdravotnictví, školství, opravy spotřebních předmětů, kulturní a sportovní činnosti, kadeřnické a kosmetické služby, ubytování a pohostinství, programátorské, poštovní a telekomunikační služby,

ale také třeba sázkové kanceláře a další. Kritériem pro rozhodnutí, zda podniky zabývající se uvedenými činnostmi spadají do příslušných statistických zjišťování, je skutečnost, zda se chovají jako tržní subjekty, tj. podnikají za účelem dosažení zisku. Vládní a neziskové instituce poskytující služby nejsou součástí těchto statistik.

Rozvoj tržní ekonomiky a liberalizace vztahů v ekonomice představovaly pro odvětví obchodu a služeb významnou změnu. Liberální přístup nejen k podnikání, ale i k evidenci procesu privatizace znamenal ztrátu informací o aktuálním počtu ekonomických subjektů. Rychlost změn na počátku 90. let byla tak velká, že bylo nemožné se jim ve statistickém zjišťování průběžně

přizpůsobovat, a tak data za roky 1990–1994 prakticky chybí.

Nová legislativa navazovala v oblasti obchodu na legislativu prvorepublikovou, což vedlo k tomu, že nebyla důsledně respektována návaznost na aktuálně platnou mezinárodní klasifikaci odvětvových činností.

S tím, jak se zvýšil počet podnikatelských subjektů, již nebylo dále možné provádět vyčerpávající šetření a bylo nutné přejít k šetřením výběrovým. Statistika obchodu a služeb sleduje měsíčně index celkových tržeb, čtvrtletní a roční šetření jsou společná pro více odvětvových statistik a ČSÚ také stále více využívá data z administrativních zdrojů. Metodou výběrových zjišťování v podnicích jsou sledovány především finanční

ukazatele – tržby, přidaná hodnota – a také data o zaměstnanosti či průměrné mzdě. Pro statistiku maloobchodu a velkoobchodu je specifický ukazatel obchodní marže, nazývaný též obchodní rozpětí. V odvětví dopravy jsou navíc k dispozici naturální ukazatele, a to jak kapacitní (počty vozů, hustota dopravní sítě), tak výkonové (přepravené osoby, osobokilometry, přepravený náklad v tunách i v tunokilometrech).

SČÍTÁNÍ MALOOBCHODU

V roce 1999 se uskutečnil census maloobchodní sítě. Statistici předpokládali existenci 70 tisíc provozoven. Nakonec jich bylo terénním zjišťováním nalezeno 111 tisíc. Vzhledem k obrovské náročnosti jak kapacitní, tak především finanční, nebyl od té doby census zopakován.

TRŽBY OBCHODNÍCH ŘETĚZCŮ

Deset největších maloobchodních řetězců prodávajících převážně potraviny realizovalo v roce 2013 více než čtvrtinu celkových maloobchodních tržeb.

DOPAD EKONOMICKÉ KRIZE V ROCE 2009

Jedním z odvětví, které nejvíce postihla ekonomická krize, byly agentury práce. V roce 2009 se jim meziročně snížily tržby téměř o 40 %.

ŽELEZNIČNÍ SÍŤ V ČESKÉ REPUBLICE

Česká republika má po Lucembursku druhou nej hustší železniční síť. Navíc na 10 tisíc obyvatel České republiky připadají čtyři osobní železniční vozy, což je nejvíce v celé Evropě.

STATISTIKA PRŮMYSLU

Statistika průmyslu podává komplexní obraz o průmyslových odvětvích. Průmyslovým odvětvím je soubor podnikatelských subjektů s převažující průmyslovou činností (podle klasifikace CZ-NACE).

Konkrétně jde o těžbu a dobývání, zpracovatelský průmysl, výrobu a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu a odvětví zahrnující činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi. Problematika statistiky produkce se stala aktuální zejména v 30. letech 20. století, kdy proběhla celosvětová hospodářská krize. Index průmyslové produkce zveřejňovali statistici již mezi

dvěma světovými válkami a československá statistika patřila mezi průkopníky tvorby metodiky jeho výpočtu. Jeho zavedení a používání představovalo snahu včas podchytit cyklický vývoj ekonomiky, případně najít nástroje pro zmírnění jeho důsledků. Další metodický vývoj a praktické používání indexu silně poznamenaly společensko-ekonomické změny v 50. letech 20. století. V první polovině 50. let se v souvislosti s přechodem k centrálnímu plánovitému řízení národního hospodářství staly stěžejními ukazateli průmyslové statistiky hrubá výroba, výroba zboží a odbyty. V první polovině 90. let již probíhaly konzultace s Eurostatem k metodice ukaza-

telů a k evropským klasifikačním průmyslové produkce. Postupné zavádění evropských standardů do statistiky průmyslu vyústilo ve statistiku průmyslu, jak ji známe dnes, a významně ovlivnilo délku dostupných časových řad.

Aktuální informace o vývoji průmyslu v krátkodobém horizontu jsou výstupem konjunkturální (krátkodobé) statistiky. Ta měsíčně sleduje trendy základních ukazatelů jako průmyslová produkce, tržby z průmyslové činnosti, průmyslové zakázky či zaměstnanost. Strukturální statistika poskytuje velmi detailní pohled na průmysl v absolutním vyjádření. V roční periodicitě sleduje celou

řadu zejména finančních ukazatelů a umožňuje analyzovat strukturu průmyslu a její změny v čase na různých úrovních detailu a z různých pohledů (odvětvově, podle velikosti podniků apod.). Samostatnou část průmyslové statistiky pak tvoří statistika průmyslových výrobků a služeb (PRODCOM). Ta odpovídá na otázku „*Kolik a za kolik se čeho v daném roce v průmyslu vyrobilo?*“.

INDEX PRŮMYSLOVÉ PRODUKCE

Základním ukazatelem konjunkturní statistiky průmyslu je index průmyslové produkce (IPP), který měří vlastní výstup jednotlivých průmyslových odvětví i průmyslu celkem a je očištěný od cenových vlivů a následně i od vlivu různého počtu pracovních dní a sezónních vlivů.

KLASIFIKACE OKEČ A CZ-NACE

K 1. lednu 2008 byla Odvětvová klasifikace ekonomických činností (OKEČ) nahrazena Klasifikací ekonomických činností (CZ-NACE), která zohlednila technologický rozvoj a strukturální změny hospodářství a je lépe srovnatelná s jinými mezinárodními klasifikacemi.

KOLIK AUTOMOBILŮ SE ROČNĚ VYROBÍ V ČR?

V roce 2013 se v ČR vyrobilo 1,128 milionu osobních automobilů, přičemž hranice jednoho milionu vyrobených automobilů byla poprvé překročena v roce 2010.

STATISTIKA STAVEBNICTVÍ

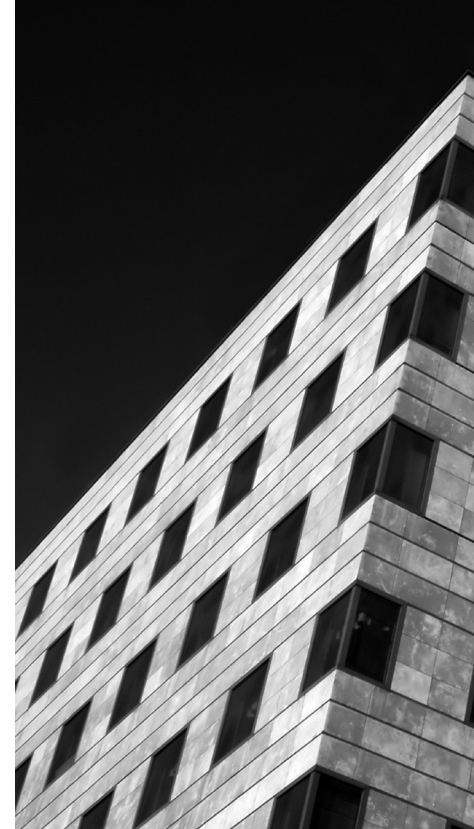
Statistika stavebnictví popisuje sektor stavebních podniků, oblast stavebních povolení a také výstavbu bytů a budov.

Sektor stavebnictví zahrnuje podnikatelské subjekty s převažující stavební činností (podle klasifikace CZ-NACE), kam patří stavební práce na výstavbě, přestavbě, rozšíření, obnově, opravách a údržbě stálých i dočasných budov a staveb.

Konjunkturální (krátkodobá) statistika podává aktuální informace o vývoji indexu stavební produkce, stavebních zakázkách, zaměstnanosti a mzdách. Měsíčně poskytuje také údaje o vydaných stavebních povoleních a jejich orientační hodnotě, které se zjišťují přímo u dotčených stavebních úřadů. Strukturální statistika se zaměřuje podrobně zejména na finanční ukaza-

tele stavebních podniků, ale také na údaje o struktuře stavebních děl a o regionálním členění stavebních prací. Statistické sledování též umožňuje rozdělit výstavbu podle druhu budovy (rodinné a bytové domy, hotely, administrativní budovy, budovy pro obchod, průmysl nebo kulturu apod.) a k dispozici jsou i údaje o užitkové ploše, počtu podlaží nebo použité konstrukci. Informace

o dokončených budovách jsou podrobně regionálně členěny až do úrovně obcí a městských částí.

ZMĚNY BAZICKÝCH OBDOBÍ

V Evropském statistickém systému (ESS) dochází koordinovaně každých pět let ke změně bazického období krátkodobých statistik. Poslední změna se uskutečnila v lednu 2013 a ze statistiky stavebnictví se týkala indexu stavební produkce.

CO JE TO ZÁKLADNÍ STAVEBNÍ VÝROBA?

Vývoj indexu stavební produkce (ISP) je aproximován vývojem stavebních prací ZSV (základní stavební výroba) přeceněných do stálých cen a následně očištěných od sezónních vlivů. Základní stavební výroba představuje objem stavebních prací provedených vlastními zaměstnanci sledovaného podniku.

HISTORIE STATISTIKY STAVEBNICTVÍ

Historie statistiky stavebnictví sahá až do počátku 20. století. Pramenným zdrojem informací o stavebnictví jsou především údaje z výsledků sčítání živnostenských závodů v království Českém z 3. června 1902.

STATISTIKA ENERGETIKY

Statistika energetiky zjišťuje a zpracovává údaje o prvotních energetických zdrojích.

Tyto zdroje zahrnují výrobu, těžbu, dovoz, vývoz a zásoby. Dále poskytuje údaje o transformačních procesech a o spotřebě paliv a energie v hlavních výrobních a spotřebitelských sektorech.

Metodicky je definován obsah pěti zdánlivě jed-

notlivých, ale ve skutečnosti vzájemně velmi úzce propojených energetických statistik – pevná paliva (uhlí a uhelné plyny), kapalná paliva (ropa, ropné produkty), plynná paliva (zemní plyn), elektřina a teplo a obnovitelné zdroje. Každá z těchto energetických statistik se skládá ze zdrojové a spotřební části. Základním výstupem statistiky energetiky je energetická bilance,

v rámci které jsou zpracována data všech výše uvedených statistik. Ta byla až do konce 80. let založena na bilanci zdrojů a dodávek tak, jak je předkládali výrobci a dodavatelé paliv a energií.

Po rozpadu centrálního rozdělovacího systému na počátku 90. let se změnily odbytové cesty od výrobce (dovozce) ke spotřebiteli. To si vyžádalo změnu jak ve zdrojové, tak i ve spotřební

části energetické bilance. Do té doby neřešenou otázkou bylo zjišťování spotřeby paliv a energie u malých subjektů a domácností. Statisticy využili zkušeností z EU a použili v této oblasti metodu výběrového šetření.

HISTORICKÁ ROČENKA STATISTIKY ENERGETIKY

V roce 2012 vyšla Historická ročenka statistiky energetiky, která přinesla základní statistické informace o stavu a vývoji tohoto odvětví zejména v období let 1990–2011. Nejstarší údaje jsou již z roku 1782.

ČSÚ SPOLUPRACUJE S ČHMÚ

V roce 2009 navázal ČSÚ užší spolupráci s Českým hydrometeorologickým ústavem (ČHMÚ), kterému poskytuje požadované energetické údaje o spotřebách. ČHMÚ ve spolupráci s Centrem dopravního výzkumu (CDV) pak provádí výpočet příslušných emisí skleníkových a dalších plynů.

NA KOLIK DNÍ NÁM STAČÍ ROPA?

Počínaje rokem 2013 je ČSÚ za Českou republiku oficiálním místem pro výpočet počtu dní nouzových zásob ropy a ropných produktů.

KONJUNKTURÁLNÍ PRŮZKUMY

Konjunkturální průzkum je jediné pravidelné šetření ČSÚ, které se nezabývá minulostí, ale očekávanou budoucností.

Měsíční časové řady jsou u některých odvětví k dispozici již od začátku roku 1993. Průzkumy v podnikové sféře se opírají o názory podnikatelů v oblasti průmyslu, stavebnictví, obchodu a vybraných odvětví služeb. Předmětem zájmu jsou mimo jiné: očekávaný vývoj poptávky, počtu zaměstnanců, schop-

nosti plnit závazky ve lhůtě splatnosti, využití výrobních kapacit, bariéry růstu nebo plánované investice. Spotřebitelské průzkumy vypovídají o úmyslech spotřebitelů, zejména o sklonu k nákupům či spoření. Konjunkturální průzkumy využívají ke zjišťování názorů respondentů velmi jednoduché dotazníky, v nichž se ČSÚ ptá na blízkou (tři měsíce) či vzdálenější (šest měsíců) budoucnost. Dotazník je koncipován tak, aby ho management podniku mohl rychle a operativně vyplnit.

Společným rysem těchto průzkumů je to, že odpovědi nepodávají přímou kvantifikaci, ale budoucnost hodnotí pomocí obecnějších výrazů – např. lepší, stejný, horší.

Vývoj v jednotlivých odvětvích je hodnocen prostřednictvím dílčích konjunkturálních indikátorů, též nazývaných indikátory důvěry. Tyto odvětvové indikátory důvěry jsou konstruovány jako průměry sezónně očištěných vážených konjunkturálních sald, přičemž konjunkturálním saldem

rozumíme rozdíl mezi odpověďmi ve variantách růst (+) a pokles (–) vyjádřený v %. Váženým průměrem všech dílčích odvětvových sezónně očištěných indikátorů důvěry a spotřebitelského indikátoru důvěry je pak souhrnný indikátor důvěry, s nímž se v tisku či analýzách můžeme setkat i pod názvem indikátor ekonomického sentimentu. Jednotlivé odvětvové indikátory pak mají v souhrnném indikátoru důvěry přiřazenu odpovídající váhu.

DŮVĚRA SPOTŘEBITELŮ

Souhrnný indikátor důvěry se počítá až od roku 1998, kdy se poprvé začala zjišťovat důvěra v ekonomiku mezi spotřebiteli. Avšak ani v této době nebyl souhrnný indikátor důvěry kompletní a v podobě, jak ho známe dnes. Mezi podnikateli se důvěra zjišťovala pouze v odvětví průmyslu, stavebnictví a obchodu. Indikátor důvěry ve vybraných odvětvích služeb se začal sestavovat až v polovině roku 2002.

SOUHRNNÝ INDIKÁTOR DŮVĚRY

Souhrnný indikátor důvěry se nekonstruuje jen pro národní potřeby, ale je významným zdrojem predikce vývoje ekonomiky celé Evropské unie. Evropská komise, konkrétně DG ECFIN (Generální ředitelství pro ekonomické a finanční záležitosti), každý měsíc na základě vývoje jednotlivých národních indikátorů důvěry sestavuje tzv. Economic Sentiment Indicator pro země EU28.

Každý stát do tohoto odhadu vývoje ekonomiky Evropy přispěje svým dílem, konkrétně vahou svého podílu na celkovém HDP Evropské unie.

STATISTIKA ZEMĚDĚLSTVÍ A LESNICTVÍ

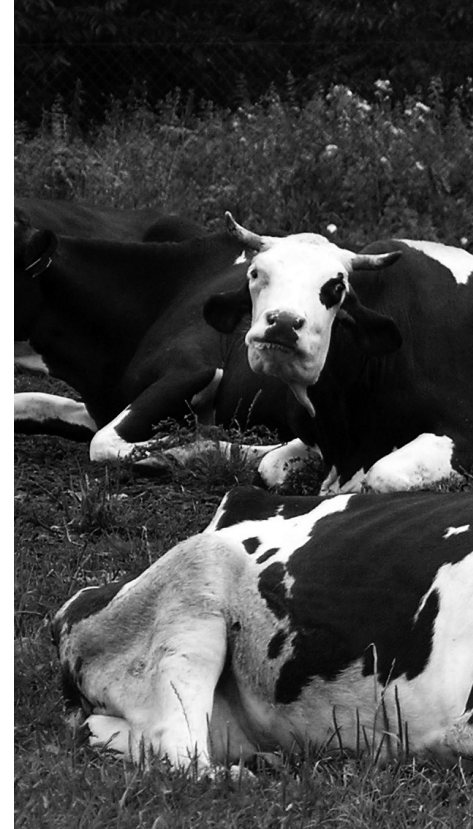
Odvětvová zemědělská statistika je součástí státní statistické služby už od roku 1919.

Zabezpečuje základní a nejdůležitější informace z oblasti zemědělské prvovýroby. Její velkou a nezanedbatelnou výhodou vždy bylo a je, že naprostá většina sledovaných veličin a jevů nepodléhala i přes hluboký a prudký hospodářský a společenský vývoj změnám. To ovšem neznamená, že během své historie neprošla řadou konceptních, metodologických, technických a dalších změn. V posledních letech dochází i v oblasti zemědělské statistiky k zajištění kompatibility výsledků našich šetření s mezinárodním systémem zjišťování statistických dat. Hlavním cílem je schopnost bezproblémové komparace s údaji ostatních zemí Evropské unie.

Základní evidenční jednotkou v zemědělské statistice je zemědělský subjekt, který se zabývá zemědělskou činností a je vymezen alespoň jednou stanovenou prahovou hodnotou. Údaje jsou zjišťovány převážně výběrovým způsobem. Vybraný soubor respondentů vychází z aktualizovaného stavu Zemědělského registru a zjištěné výsledky jsou dopočítávány pomocí matematicko-statistických metod. Celoplošná strukturní šetření, která jsou prováděna v souladu s právními normami Evropské unie, podchycují veškeré hospodářské zemědělské subjekty a jsou zabezpečována v delších časových intervalech v rámci Agrocenzů. Od roku 2002 se údaje šetří a dopočítávají pouze za zemědělský sektor.

Zemědělská statistika poskytuje rozsáhlé informace z oblasti rostlinné výroby

o obhospodařované zemědělské půdě, osevních plochách zemědělských plodin, jejich sklizni a hektarových výnosech, o pěstování zeleniny a ovoce, vinařství, chmelařství a spotřebě minerálních hnojiv. Živočišná výroba podává přehled o stavu hospodářských zvířat a jejich užitkovosti, výrobě masa, mléka a vajec, včelařství a výlovu ryb. Tyto naturální ukazatele doplňuje Souhrnný zemědělský účet, který je základním nástrojem pro měření ekonomické velikosti a výkonnosti zemědělské prvovýroby. Základními agregáty souhrnného zemědělského účtu jsou produkce zemědělského odvětví, mezispotřeba, hrubá a čistá přidaná hodnota. Z lesnické statistiky lze čerpat údaje o vlastnictví lesů a jejich kategorizaci, o plochách dřevin, zalesňování, těžbě dřeva a dodávkách dříví, o probírkách, pře-

závkách a zaměstnancích v lesnických činnostech. V rámci ČSÚ jsou data za lesnictví získávána prostřednictvím ročního výkazu. O mysliveckém hospodaření podává informaci Roční výkaz o honitbách, stavu a lovu zvěře ze statistického zjišťování Ministerstva zemědělství a z datových zdrojů Ministerstva životního prostředí, sumarizaci těchto dat zaštiťuje ČSÚ. Data poskytují základní údaje o honitbách a výsledcích mysliveckého hospodaření včetně stavů a lovu zvěře.

KOLIK JSME TOHO SNĚDLI?

Statistika zemědělství ne-eviduje pouze produkci, ale poskytuje údaje i o spotřebě potravin. Průměrný český občan v letech 1950–2010 spotřeboval:

17 400
půllitrů piva

7 135 kg
obilovin

4,5 ks
skotu

16 460
vajec

3 786 kg
chleba

30 ks
prasat

376 kg
sýra

5 915 l
kravského mléka

495 ks
drůbeže

STATISTIKA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Statistika životního prostředí patří k nejmladším statistikám. V roce 2013 oslavilo samostatné oddělení teprve své 20. výročí.

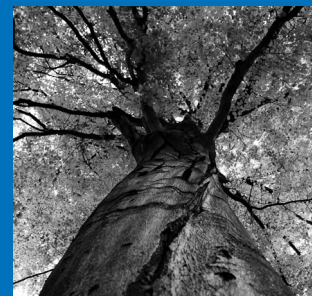
Do oblasti statistiky životního prostředí spadá ale i statistika vody, která má tradici již od 60. let minulého století. Dále se sledují výdaje na ochranu životního prostředí. Ty se rozdělují na výdaje investiční a neinvestiční. Tato statistika umožňuje také vyčíslit ekono-

nomický přínos plynoucí z investic do životního prostředí. Údaje o neinvestičních výdajích na životní prostředí jsou k dispozici až od roku 2003, kdy se v rámci harmonizace se statistikou EU začala tato data zjišťovat. Součástí statistiky životního prostředí je i statistika odpadů, která vznikla v 80. letech minulého století. Plně evropsky srovnatelná data o produkci odpadů a nakládání s nimi se zjišťují od roku 2002 a v roce 2011 bylo

do statistiky odpadů nově zařazeno sledování druhotných surovin. Součástí statistiky životního prostředí je i sestavování sátelitů národních účtů, tzv. environmentálních účtů, které podléhají evropské legislativě. Jsou to účty materiálových toků, environmentálních daní, emisí do ovzduší, fyzických energetických toků, environmentálního zboží a služeb a výdajů na ochranu životního prostředí a další jsou připravovány.

Statistická data o životním prostředí se využívají také ke konstrukci indikátorů životního prostředí a udržitelného rozvoje, které poskytují nástroj, jímž se dají posuzovat a kvantitativně hodnotit např. environmentální trendy, cíle ekologické politiky či hodnotit dosažený pokrok a specifikovat možný budoucí vývoj.

KAM KRÁČÍ STATISTIKA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ?

Mezinárodní tým odborníků pod vedením předsedkyně ČSÚ Ivy Ritschelové připravil aktualizovaný Rámec pro rozvoj statistiky životního prostředí OSN, který byl na konci února 2013 schválen na zasedání Statistické komise OSN.

Struktura Rámce zahrnuje celkem šest dílčích oblastí. Jedná se o centrální část, pokrývající problematiku kvality životního prostředí a dále s ní úzce pro-

vázané oblasti: přírodní zdroje, produkce znečištění, přírodní katastrofy, podmínky v osídlených zónách a environmentální opatření. Každá z oblastí je členěna až do úrovně jednotlivých statistických indikátorů. Indikátory jsou zároveň zařazeny do jedné ze tří kategorií v souladu s jejich významností a případnou náročností zavedení do praxe. Výběr pak zůstává na rozhodnutí dané země.

KOLIK ODPADŮ SE V ČR VYPRODUKUJE?

V roce 2013 dosáhla celková produkce odpadů v ČR 23,7 milionu tun. Z celkového množství vyprodukovaného odpadu tvořil nebezpečný odpad 1 222 tisíc tun, tj. 5 %. V roce 2013 bylo vyprodukováno 3,2 milionu tun komunálního odpadu, což v přepočtu na jednoho obyvatele činí 307 kg. Z toho připadlo 43 kg na tříděný odpad. Konkrétně se v přepočtu na jednoho obyva-

tele jednalo o 14 kg papíru, 11 kg skla, 10 kg plastů, 4 kg kovů a 4 kg ostatních odpadů.

STATISTIKA ZDRAVOTNICTVÍ, VZDĚLÁVÁNÍ, KULTURY A SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ

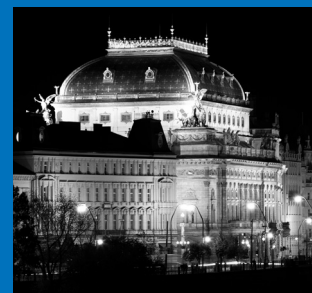
Statistika zdravotnictví, vzdělávání, kultury a sociálního zabezpečení představuje velmi rozmanitý okruh statistik a není proto divu, že čerpá z velkého množství datových zdrojů.

Jedná se jak o data pocházející z vlastních šetření a zjišťování ČSÚ, tak o data z externích zdrojů, mezi něž patří např. MPSV, MŠMT, ČSSZ, ÚZIS ČR, Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, zdravotní pojišťovny a mnoho dalších. Zpracováním shromáždě-

ných dat vznikají například Zdravotnické účty nebo Účet kultury. Nedílnou součástí statistik jsou však také zjišťování, která jsou v gesci ČSÚ. S pětiletou periodicitou se provádí Výběrové šetření zdravotně postižených osob. Poslední se uskutečnilo v roce 2013 a zúčastnily se ho na základě principu dobrovolnosti téměř čtyři stovky praktických lékařů pro dospělé, děti a mládež a pacienti z ústavů sociální péče. Tito lékaři vyplnili celkem zhruba 9 300 dotazníků.

Statisticy poté dopočetli data za celkovou populaci ČR. V roce 2015 se v ČSÚ začne připravovat již páté výběrové šetření o dalším odborném vzdělávání zaměstnaných osob v podnicích (CVTS). Toto šetření je koordinováno Eurostatem a v Česku probíhá od roku 2000. Šetření o rozhlasovém a televizním vysílání se konají každoročně. Cílem těchto šetření je poskytnout základní informace o českém rozhlasovém a televizním trhu. Po obsahové stránce se výzkazy zaměřují na struk-

туру televizního a rozhlasového vysílání a hospodaření statistických jednotek. Vybrané výstupy z obou úloh vstupují do Satelitního účtu kultury. Mezi další šetření realizované v těchto oblastech statistiky patří šetření o vzdělávání dospělých (AES) a výběrové šetření o zdraví (EHIS), která jsou zmíněna v jiných částech této publikace.

VÝDAJE DOMÁCNOSTÍ NA ZDRAVOTNÍ PÉČI

Již od roku 2008 se výdaje domácností na zdravotní péči pohybují nad hranicí 40 mld. Kč. V roce 2012 to už bylo 43,6 mld. Kč. Přitom ještě v roce 2005 domácnosti za zdravotní péči utracely 23 mld. Kč. Největší část finančních prostředků připadá na léky a prostředky zdravotnické techniky. V roce 2012 to byly zhruba dvě třetiny, tj. více než 27 mld. Kč.

I DOSPĚLÍ STUDUJÍ, NEJEN VYSOKOU ŠKOLU

Mezi dospělými studenty tvoří osoby ve věku do 40 let 82 %. Nejpočetnější skupinou jsou pak třicátníci. Mezi studujícími v dospělém věku se tři čtvrtiny z nich věnují vysokoškolskému studiu. Pokud se dospělí studenti účastní středoškolského studia, jedná se v převážné míře o programy ukončené maturitní zkouškou.

KOLIK VYDÁVÁME NA KULTURU?

Finanční zdroje, které vstupují do sektoru kultury, dosáhly v roce 2012 více než 236,1 mld. Kč. Největší část pocházela od finančních a nefinančních podniků. Rozdílný je původce financování v jednotlivých oblastech kultury. Například v kulturním dědictví či uměleckém vzdělávání převažují veřejné rozpočty, kdežto ve výtvarném umění či architektuře pak zdroje podniků a domácností.

STATISTIKA VÝZKUMU, VÝVOJE, INOVACÍ A INFORMAČNÍCH TECHNOLOGIÍ

Výzkum a vývoj je jedním z nejdůležitějších hybných faktorů zabezpečujících ekonomický růst, růst konkurenceschopnosti a tedy i zlepšování životního standardu a společenských podmínek v dané zemi.

ČSÚ se proto v posledních letech snaží systematicky provádět celou řadu aktivit v oblasti statistického zachycení těchto oblastí. Efektivní alokace finančních a lidských zdrojů v této oblasti se však neobejde bez znalosti charakteristik jeho vývoje a současného stavu, a proto hrají ukazatele výzkumu a vývoje důležitou roli pro určování priorit a směřování budoucích politik v této oblasti. Pravidelná a dostupná data o jednotlivých charakteristikách výzkumu a vývoje jsou

zároveň nepostradatelná pro mezinárodní srovnání. Z těchto důvodů sleduje ČSÚ hlavní charakteristiky výzkumu a vývoje (VaV) pomocí vyčerpávajícího statistického zjišťování. Od roku 1995 toto šetření respektuje mezinárodní standardy uvedené ve Frascati manuálu, který slouží jako hlavní příručka pro harmonizovaný sběr ukazatelů v oblasti VaV používaný nejen v zemích EU a OECD, ale na celém světě.

Konkurenceschopnost firem i celých ekonomik vyspělých zemí je založena zejména na schopnosti tvořit a využívat inovace. V České republice jsou údaje o inovacích zabezpečeny prostřednictvím statistického šetření o inovačních aktivitách podniků. Obsah šetření vychází z celoevropského šet-

ření o inovacích (CIS), které je v rámci všech zemí EU realizované každé dva roky. Metodologickým manuálem používaným jako zdroj mezinárodně standardizované metodiky pro potřeby tohoto šetření je Oslo manuál. V roce 2013 uskutečnil ČSÚ již sedmé šetření tohoto typu.

Český statistický úřad sleduje postupně od roku 2002 základní informace o stavu a vývoji v rozšíření a způsobu používání moderních informačních a komunikačních technologií v hlavních oblastech naší společnosti. Jde především o samostatná šetření o vybavenosti a využívání informačních technologií v domácnostech a v podnikatelském sektoru. Ve spolupráci s resortními statistikami sledujeme i informace o tom, jak jsou

informační technologie využívány pro potřeby veřejné správy, zdravotnictví či školství.

Moderní informační a komunikační technologie na jedné straně umožňují lepší přístup k informacím a jejich efektivní využívání, na druhé straně však rozvoj ve využívání těchto technologií přináší i celou řadu negativních jevů, jako jsou ztráta soukromí, ohrožení bezpečnosti dat, kybernetická šikana, zahlcování nežádoucími informacemi a mnohé další. Toto vše je čím dál více potřebné statisticky podchytit, a to i prostřednictvím propojování mikrodat z jednotlivých datových zdrojů či využívání možností tzv. Big Data nebo „Internet as a Data Source“.

DEFINICE VÝZKUMU A VÝVOJE

Podle Frascati manuálu je výzkum a vývoj (VaV) definován jako systematická tvůrčí práce konaná za účelem rozšíření stávajícího poznání, včetně poznání člověka, kultury a společnosti, získání nových znalostí nebo jejich využití v praxi, a to metodami, které umožňují potvrzení, doplnění či vyvrácení získaných poznatků.

INTERNET V PODNICÍCH A DOMÁCNOSTECH

V rámci prováděných šetření jsou zjišťovány míry a způsoby využití internetu jednotlivci i organizacemi. Dílčí statistiky sledují mimo jiné také elektronickou komunikaci podniků s veřejnou správou, nákupní chování domácností na internetu, vybavení ICT technikou a další.

VÝDAJE NA VÝZKUM A VÝVOJ V ČR

Náš stát vynaložil ze svého rozpočtu v roce 2013 na podporu výzkumu a vývoje celkem 28 952 mil. Kč. Formou přímé podpory bylo poskytnuto 26 705 mil. Kč a formou nepřímé podpory (daňových odpočtů) dalších 2 247 mil. Kč.

ČESKÉ ICT V KOSTCE

Údaje o investicích, produkci a zahraničním obchodě v oblasti ICT včetně těch o zapojených kvalifikovaných lidských zdrojích (statistiky informační ekonomiky) patří mezi jedny z nejmladších statistik vůbec. Primárně vychází z administrativních a dalších již existujících zdrojů dat a nabízejí mezinárodní srovnání a data evidovaná od roku 1993.

STATISTIKA CESTOVNÍHO RUCHU

S postupným rozvojem cestování jako celospolečenského jevu získává statistika cestovního ruchu na důležitosti.

Poskytuje především údaje o objemu cestovního ruchu, o jeho charakteristikách, o profilu účastníka cestovního ruchu, výdajích na cestovní ruch a o přínosech pro národní hospodářství. Sledování kapacit (pokojů, lůžek) a jejich využití (počet hostů, přenocování) v hromadných ubytovacích

zařízeních vychází z informačního registru ubytovacích zařízení, který je pravidelně každoročně aktualizován o nově vzniklá či zaniklá zařízení. Zdrojem údajů o výjezdovém a domácím cestovním ruchu rezidentů České republiky je Výběrové šetření cestovního ruchu v domácnostech (VŠCR). Údaje o cestovních zvyklostech jsou od roku 2009 zjišťovány u všech členů domácnosti. Do roku 2008 (včetně) se tazatelé dotazovali jen jednoho ná-

hodně vybraného člena domácnosti z patnáctiletých a starších členů domácnosti. Zjišťován je jak podrobný soubor charakteristik jednotlivých cest, tak i sociálně-ekonomické charakteristiky účastníků cestovního ruchu. Komplexní informace o cestovním ruchu poskytuje Satelitní účet cestovního ruchu (Tourism Satellite Account – TSA). Tento statistický systém popisuje hlavní charakteristiky sektoru cestovního ruchu

a zároveň jej zasazuje mezi ostatní odvětví do soustavy národního účetnictví a slouží především ke kvantifikaci ekonomického významu cestovního ruchu. Struktura sledovaných ukazatelů a jejich metodické vymezení je v souladu s mezinárodními požadavky. Od roku 2008 (s daty od referenčního roku 2003) je navíc sestavován a publikován Modul zaměstnanosti cestovního ruchu.

JAK DEFINOVAT CESTOVNÍ RUCH

Cestovní ruch je mezinárodně definován jako činnost osob cestujících do míst a pobývajících v místech mimo své obvyklé prostředí po dobu kratší než jeden ucelený rok, za účelem trávení volného času, obchodu a za jinými účely nevztahujícími se k činnosti, za kterou jsou z navštíveného místa odměňováni.

DOVOLENÁ OČIMA STATISTIKY

Dovolenou se ve statistice cestovního ruchu rozumí každá cesta za účelem trávení volného času a rekreace mimo tzv. obvyklé prostředí respondenta. Přitom podle mezinárodních dohod musí být během takové cesty realizována minimálně čtyři přenocování. Pro statistické účely se často termín dovolená nahrazuje obecnějším výrazem delší cesta.

KOLIK CIZINCŮ PŘIJEDE ROČNĚ DO ČR?

Návštěvnost je sledována a publikována za více než padesát zemí podle původu hosta. V roce 2013 se v hromadných ubytovacích zařízeních v ČR ubytovalo 1,5 mil. občanů Německa, ale jen 3 tis. Kyřanů.

REGIONÁLNÍ STATISTIKY

Statistická data za regiony v Československu a později v České republice těžila zejména z bohaté základny populačních cenzů.

Základem regionální statistiky v ČSÚ byly a jsou také informace z vlastních statistických zjišťování. V sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století se na okresních odděleních ČSÚ a na krajských správách aktualizovaly časové řady základních ukazatelů demografické i ekonomické statistiky za všechny okresy

a kraje. Časové řady byly vedeny ve formě papírových karet. Ty byly doplněny o výsledky šetření občanské a technické vybavenosti obcí, za každou obec byl k dispozici tzv. pasport. Počátkem devadesátých let se přechází od základních šetření k výběrovým šetřením, která vzhledem k omezenému souboru respondentů neumožňují publikovat údaje za nižší územní celky. A tak v nabídce dat za obce zůstávají pouze informace z demografické statistiky, statistiky

bytové výstavby, informace z registru ekonomických subjektů nebo některé ukazatele cestovního ruchu. Vedle interních zdrojů dat se však využívají i administrativní zdroje. Ty poskytují data o školských zařízeních, základní ukazatele o zdravotnictví nebo o síti sociálních zařízení i údaje z evidence uchazečů o zaměstnání. Stále platí, že bohatým zdrojem informací nejen za obce, ale i za jejich části jsou výsledky sčítání lidu, domů a bytů. Nabídka sta-

tistických údajů za kraje je daleko širší. Výběrová šetření na úrovni podniků umožňují dostatečně přesně nabízet výstupy za kraje a někdy i za okresy, čerpá se i z šetření v domácnostech o zaměstnanosti či nezaměstnanosti. Nabídka regionálních dat rozšiřuje i každoroční propočet regionálních účtů. Postupné vybavení pracovišť úřadu osobními počítači umožnilo na začátku 90. let minulého století přípravu jednotných regionálních databází. Centrálně

vznikly seznamy ukazatelů s jejich definicemi a určeným zdrojem statistických dat. Byly připraveny programy pro nahrávání, kontrolu a prezentaci dat v informačních službách. Stovky ukazatelů byly zařazeny do několika desítek kapitol, které pokrývají jak ekonomickou, tak sociální a environmentální oblast. První regionální databázi byla databáze MOS/MIS, která obsahovala informace městské a obecní statistiky a také několik ukazatelů městského informač-

ního systému statutárních měst. Databázi založenou v roce 1991 následovala širší databáze obsahující informace za kraje a okresy (KROK, v roce 1994). Databáze KROK byla budována v návaznosti na evropskou datovou bázi REGIO. Při změnách v územním uspořádání země (vznik vyšších územních samosprávných celků – VÚSC, správních obvodů obcí s rozšířenou působností – SO ORP, regionů soudržnosti NUTS 2) byla nově zahrnuta i statistická data za tato území.

Dodnes obě tyto databáze představují hlavní informační základnu regionální statistiky. Výstupy z nich se uživatelům poskytují zpravidla na technických médiích (CD) nebo se z databází připravují výběry podle požadavků zákazníků. Regionální data jsou od roku 2005 i v nabídce výstupů veřejné databáze (VDB) ČSÚ, která umožňuje interaktivní přístup uživatelů přes webové rozhraní. V současnosti VDB nabízí i profily vybraných území

od úrovně obce až po republiku. Zdrojem regionálních informací jsou však také publikace v klasické papírové nebo elektronické formě. Vedle krajských ročenek a bulletinů jsou to např. každoročně vydávaný Malý lexikon obcí nebo publikace Kraje, případně analytické publikace Základní tendence demografického, sociálního a ekonomického vývoje krajů.

TERÉNNÍ ZJIŠŤOVÁNÍ

Krajské správy ČSÚ plní nezastupitelnou úlohu při zajišťování terénního zjišťování. To je takové zjišťování, kdy vybrané respondenty osobně navštěvuje tazatel ČSÚ.

Způsob výběru a množství respondentů není u všech šetření, která ČSÚ provádí, stejný.

Na venkově jsou podle zkušeností tazatelů respondenti vstřícnější proti městům, kde jsou ale na druhou stranu náklady na šetření

nižší a doprava tazatelů za respondenty netrvá tak dlouho. Ve městech je těžší zastihnout respondenta doma. Tazatelé navštěvují domácnosti i v pozdních odpoledních hodinách a večer, u některých šetření dokonce i o víkendech.

Získané údaje jsou ve všech fázích šetření důsledně chráněny podle přísných požadavků zákona o státní statistické službě i podle zákona o ochraně osobních údajů. Všechny osoby zúčastněné na sběru a zpra-

cování dat jsou vázány přísnou mlčenlivostí o veškerých šetřených skutečnostech. S vyplněnými dotazníky se zachází tak, aby nebylo možné domácnost ani jednotlivé osoby jakkoli identifikovat.

Informace z výběrových šetření jsou zveřejňovány v podobě sumarizovaných statistických dat. Kromě toho jsou data z výběrových šetření poskytována uživatelům z řad státních, výzkumných a akademických institucí

v podobě anonymizovaných mikrodatových souborů pro vědecké účely.

VÝBĚROVÉ ŠETŘENÍ PŘÍJMŮ A ŽIVOTNÍCH PODMÍNEK

Výběrového šetření příjmů a životních podmínek (EU-SILC) se ročně účastní zhruba 10 tisíc domácností. Český statistický úřad provádí šetření EU-SILC pravidelně od roku 2005. Výběrový plán je založen na náhodném dvoustupňovém výběru pro každý kraj nezávisle tak, aby celkový počet vybraných bytů byl úměrný velikosti kraje. Na prvním stupni jsou na základě registru sčítacích obvodů

náhodně vybrány sčítací obvody, následně je ve vybraných sčítacích obvodech na druhém stupni vybíráno deset bytů. Samozřejmě jsou zohledněny i malé sčítací obvody, v nichž je méně než deset bytů. Pracovištím ČSÚ v jednotlivých krajích jsou zaslány seznamy takto vybraných bytů s adresou a pořadovým číslem vybraného bytu v domě. Vybranou domácnost pak tazatel navštíví vždy po

roce celkem čtyřikrát. Zjišťování údajů v terénu se uskutečňuje od roku 2009, kdy přibyl šetření s využitím elektronického dotazníku v notebooku, dvojí formou. Zhruba v polovině domácností se informace sbíraly prostřednictvím papírových dotazníků. Tento způsob šetření má neustále klesající podíl. Údaje zjištěné formou rozhovoru tazatel zapisuje do předepsaných formulářů, resp.

vkládá do elektronického dotazníku. Referenční období pro různé okruhy otázek je odlišné. Každý rok se také koná speciální modul. Zatím poslední z roku 2014 umožnil získat informace o subjektivním pohledu na životní pohodu osob.

VÝBĚROVÉHO ŠETŘENÍ PRACOVNÍCH SIL

Podobným způsobem jako pro šetření EU-SILC se vybírají i domácnosti do Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS), které ČSÚ provádí od prosince roku 1992. V šetření VŠPS zůstává každý byt v šetřeném souboru po dobu pěti po sobě jdoucích čtvrtletí. Stejně tak se každé čtvrtletí obmění pětina šetřených bytů. Při tomto způsobu rotace jsou získávány konzistentní informace nejen za navazující období, ale umožňuje i porovnání výsledků za respon-

denta nebo domácnost se stejným obdobím minulého roku. Tazatelé VŠPS provádějí šetření pomocí elektronického dotazníku. Náročnost dotazníku z hlediska rozsahu otázek, množství použitých klasifikací a vzájemných vazeb mezi otázkami vyžaduje jeho použití v plošném měřítku – ve výběru je více než 5,6 tisíce sčítacích obvodů a v každém je vybráno šest bytů. Jen tak je zajištěna potřebná kvalita dat.

VÝBĚROVÉ ŠETŘENÍ O ZDRAVÍ

Česká republika provádí výběrová šetření o zdravotním stavu od roku 1993. Do roku 2002 se toto šetření konalo každé tři roky. Z důvodu harmonizace výsledků šetření a snahy o jejich srovnatelnost v rámci EU přešlo toto šetření do kompetence Eurostatu a vzniklo šetření EHIS. První vlna šetření EHIS se v zemích EU uskutečnila v letech 2007–2010 s očekávanou periodicitou pěti let. V roce 2014 se konala druhá vlna šetření EHIS, při

kteří ČSÚ zajišťoval sběr dat. Náhodně vybrané respondenty oslovili tazatelé ČSÚ při výběrovém šetření pracovních sil a v období od června 2014 do ledna následujícího roku uskutečnil tazatel s respondentem jeden rozhovor. Za Českou republiku zastřešuje tato šetření Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR.

STATISTIKA RODINNÝCH ÚČTŮ

Statistika rodinných účtů (SRÚ) sleduje hospodaření soukromých domácností – poskytuje informace o výši jejich vydání a struktuře spotřeby. Výběrový soubor zhruba 3 tisíc domácností je konstruován tak, aby jeho složení podle zvolených výběrových znaků odpovídalo struktuře domácností v ČR. Oporou pro stanovení kvót jsou výsledky výběrového šetření příjmů a životních podmínek (EU-SILC). Domácnosti setrvávají ve zpravodajském

souboru celý rok, pokud se nezmění některá z jejich klíčových výběrových charakteristik (např. ekonomická aktivita osoby v čele). Styk s domácnostmi zabezpečuje specializovaný tazatel, který je stálým pracovníkem krajské správy ČSÚ. Tazatel dotazem zjistí údaje o domácnosti a jejích členech, o domě, bytě, o domácím hospodářství a vybavení domácnosti.

Údaje o peněžních příjmech, výdajích a spotřebě domácností se ve statistice rodinných

účtů zjišťují metodou průběžných záznamů tak, že vybraná domácnost pravidelně zapisuje veškeré peněžní i naturální příjmy a výdaje za všechny členy domácnosti do tzv. Deníku zpravodajské domácnosti. V zájmu snižování zátěže respondentů a zefektivnění vynaložených nákladů vede každá domácnost od roku 2006 podrobné zápisy vydání za potraviny a nealkoholické nápoje pouze dva měsíce v roce (měsíce podrobného sledování ČSÚ

centrálně rozvrhuje tak, aby byly v rozdělení podle skupin domácností, počtu dětí a příjmových pásem rovnoměrně rozloženy do celého roku), v ostatních měsících sděluje jen celkovou sumu těchto vydání. Domácnostem se za řádně vyplněné a úplné záznamy vyplácí peněžitá odměna, která ale nemění významně úroveň příjmu domácnosti.

VÝBĚROVÉ ŠETŘENÍ O CESTOVNÍM RUCHU

Výběrové šetření o cestovním ruchu bylo součástí statistiky rodinných účtů. V roce 2003 získalo toto šetření podobu stálého měsíčního šetření a od roku 2011 je napojeno na Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS). Tazatelé poprvé osloví domácnosti při návštěvě ve čtvrtém čtvrtletí a pak při čtyřech návštěvách ve všech čtvrtletích následujícího roku. Výsledky ze šetření se publikují čtvrtletně. Údaje o cestování se zjišťují u pětiny

domácností, v nichž probíhá VŠPS. Výběr se tedy týká zhruba 6,8 tis. domácností. Na otázky o cestování odpovídají všichni členové domácnosti. Takto zjištěné údaje se následně přepočítávají na celou populaci. K šetření se používá elektronický dotazník, který vyplňuje tazatel spolu s respondenty. Ti poskytují informace o svých výletech, tuzemských i zahraničních cestách za účelem trávení volného času a rekreace, příp. i o služebních cestách.

VÝBĚROVÉ ŠETŘENÍ O ENERGETICKÉ SPOTŘEBĚ

Pilotní Výběrové šetření o energetické spotřebě v domácnostech se poprvé uskutečnilo v roce 1997 na výběru 6 tis. domácností. Druhé a zatím poslední šetření se konalo v roce 2004 (ENERGO 2004). Statistici vybrali více než 40 tis. domácností, tj. 1 % z celkového počtu. Nyní se připravuje ENERGO 2015. Cílem tohoto šetření je získat údaje o spotřebě paliv a energií v domácnostech v rozdělení podle použití na konkrétní činnost, např. na

vytápění vnitřních prostor, chlazení vnitřních prostor, ohřev vody, vaření, osvětlení a elektrické spotřebiče a ostatní konečné užití energie.

ŠETŘENÍ O VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH

Šetření o vzdělávání dospělých (AES) vychází z nařízení Evropského parlamentu a Rady o vypracování a rozvoji statistik o vzdělávání a celoživotním učení. Toto nařízení zakládá povinnost členských států realizovat šetření AES každých pět let.

V České republice proběhl sběr dat v druhé polovině roku 2011 na výběrovém souboru 9,5 tis. domácností, ve kterých byly finálně shromážděny údaje od 10,2 tis. respondentů.

Domácnosti, které se šetření účastnily, byly vybrány na základě dvoustupňového pravděpodobnostního výběru, při němž byly nejprve vybrány sčítací obvody, z nichž byly následně vybrány šetřené bytové jednotky. Vybrané byty v průběhu sběru dat navštívil proškolený tazatel, zaměstnanec ČSÚ, který provedl přímé dotazování s využitím osobního počítače.

Tazatelé se účastníků šetření ptali na vzdělávání, které absolvovali v posledních

12 měsících předcházejících datu šetření. Zajímali se zejména o zapojení respondentů do aktivit formálního či neformálního vzdělávání a o získávání znalostí a dovedností prostřednictvím informálního učení. Dále se respondentů ptali na jejich jazykovou vybavenost, zjišťovali počítačovou gramotnost či účast na kulturním životě a zájem o četbu knih a novin.

VÝBĚROVÉ ŠETŘENÍ O INFORMAČNÍCH A KOMUNIKAČNÍCH TECHNOLOGIÍCH V DOMÁCNOSTECH A JEJICH VYUŽÍVÁNÍ JEDNOTLIVCI

Pilotní Výběrové šetření o informačních a komunikačních technologiích (VŠIT) v domácnostech a jejich využívání jednotlivci se uskutečnilo v roce 2002. Od roku 2003 jej ČSÚ provádí pravidelně a počínaje rokem 2006 se toto šetření koná vždy ve 2. čtvrtletí ve všech zemích EU. Šetření je prováděno celorepublikově na 20 % výběrového souboru VŠPS. Tento způsob umožňuje propojení s demografickými a sociálními

charakteristikami jednotlivých osob v domácnosti. Tazatelé formou osobního rozhovoru s respondenty staršími 16 let zjišťují údaje o přístupu domácnosti a jednotlivců k vybraným informačním a komunikačním technologiím a údaje o činnostech prováděných prostřednictvím internetu. Dále potom využití počítače a internetu domácnostmi i jednotlivci, činnosti vykonávané jednotlivci na internetu, vztah k veřejné

správě, nakupování přes internet, využívání přenosných zařízení. Nejnovější modul tohoto šetření byl zaměřen na tzv. cloud services, čili služby, které umožňují uložení souborů s daty, obrázky, hudbou, apod. na síti tak, aby byly uživatelům dostupné odkudkoliv.

NA NETU JSOU TŘI ČEŠI ZE ČTYŘ

V roce 2005 byla k internetu připojena necelá pětina českých domácností a internet používala třetina obyvatel. V roce 2014 to byly již téměř tři čtvrtiny domácností a jednotlivců.